

Asia: VN/34876/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriö on pyytänyt Liikenne- ja viestintävirastolta lausuntoa rikostiedustelua koskevan lainsäädännön hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä. Esitys täydentää rikostiedustelua koskevaa lainsäädäntöä uhkaperusteisen rikostiedustelun osalta ja siinä ehdotetaan lisättäväksi poliisilakiin aiemmin ehdotettuun uuteen 5b lukuun rikostiedustelukeinoja. Liikenne- ja viestintävirasto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Yleistähallituksen esityksestä

Liikenne- ja viestintävirasto on jo aiemmin antanut lausunnon rikostiedustelua koskevan lainsäädännön hallituksen esityksestä sekä esityksestä perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 50/2026 vp). Virasto katsoo, että nyt lausuttavana oleva esitys on osa laajaa kokonaisuutta, jossa luottamuksellisen viestin suojaa kavennetaan vähitellen tekemällä yksittäisiä, pistemäisiä muutoksia. Näin ollen myös tätä esitystä ja sen vaikutuksia viestinnän luottamuksellisuudelle tulisi arvioida kokonaisuutena yhdessä vastikään säädettyjen kuin yhä vireillä olevien lainsäädäntöuudistusten kanssa. Vastaavasti myös perustuslakivaliokunta on todennut, että osittaismuutokset ovat omiaan vaikeuttamaan kokonaiskuvan saamista esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännöstä ja sen vaikutuksista ja niiden toimivuutta ja hyväksyttävyyttä tulisi kattavasti selvittää (PeVL 98/2022 vp, kohdat 1–3).

Liikenne- ja viestintävirasto katsoo lisäksi, että tiedustelutoimivaltuuksia on lisätty enenevässä määrin ja monet uudistuksista ei ole vielä astunut voimaan taikka ne ovat olleet voimassa vain vähän aikaa. Tämän vuoksi ennen uusien toimivaltuuksien säätämistä tulisi tarkastella

miten jo aiemmin ehdotetut toimivaltuudet vastaavat niihin ongelmiin, joiden varalle ehdotetaan nyt lisää uusia toimivaltuuksia.

Uhkaperusteinen rikostiedustelu

Täydentävässä esityksessä poliisilakiin ehdotettuun uuteen 5b lukuun ehdotetaan lisättäväksi vielä ne rikostiedustelukeinot, joiden uhkaperusteisesta käytöstä säättäminen edellyttää perustuslain 10 §:n kotirauhan suojaa ja luottamuksellisen viestin suojaa koskevien lakivarausten muuttamista. Perustuslain 10 §:n muuttamista koskeva hallituksen esitys on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Liikenne- ja viestintävirasto katsoo, että näiltä osin esitystä ei ole mahdollista perusteellisesti tässä yhteydessä arvioida, sillä se on sidottu vireillä olevaan perustuslain muutokseen, joka ei ole tullut voimaan.

Esityksen mukaan uhkaperusteinen rikostiedustelu on mahdollista vain vakavan rikollisuuden muodostamien uhkien torjumiseksi. Säilytysvelvollisuuden piiriin kuuluvien tietojen käyttämisen näihin tarkoituksiin katsotaan olevan johdonmukaista suhteessa siihen, kuinka tietoja voidaan käyttää rikosten selvittämiseksi tai rikosten estämiseksi. Virasto katsoo, että yleinen ja erotukseton säilyttäminen on nykyisen lainsäädännön mukaan mahdollista ainoastaan kansallisen turvallisuuden perusteella. Edes erityisen vakava rikollisuus ei ole rinnastettavissa kansallista turvallisuutta koskevaan uhkaan. Liikenne- ja paikkatietojen laillinen säilyttäminen kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi ei vaikuta niiden vakavan rikollisuuden ehkäisemiseksi tapahtuvan säilyttämisen laillisuuteen. (C-140/20, Commissioner of An Garda Síochána, kohdat 63 ja 64). Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan oikeus saada säilytysvelvollisuuden perusteella säilytetyjä tietoja voidaan lähtökohtaisesti perustella ainoastaan sillä yleisen edun mukaisella tavoitteella, jonka tähden kyseisille palveluntarjoajille on asetettu tämä säilyttämisvelvollisuus. Tästä voidaan poiketa vain silloin, jos tietojen saannin tarkoitus on merkitykseltään suurempi kuin säilyttämisen perustana ollut tavoite.

Sijaintitiedon hankkiminen

Esityksessä ehdotetaan uutta toimivaltuutta sijaintitiedon hankkimiseksi henkilön tai esineen paikantamiseksi. Sijaintitiedolla tarkoitettaisiin viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnisteiden sijainnin. Sijaintitiedon käsite on siis laajempi, kuin vastaava sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014, SVPL) sijaintitiedon määritelmä. Liikenne- ja viestintävirasto katsoo, että selvyyden vuoksi jatkokäsittelyssä tulisi vielä arvioida sijaintitiedon määritelmän suhdetta SVPL:n määritelmään. Ehdotuksen mukaan tietyllä yksilöivällä sijainnin ilmaisevalla tunnisteella viitattaisiin esimerkiksi sellaisiin sijainnin ilmaiseviin yksilöitäviin laitteisiin, jotka eivät kuuluisi telepäätelaitteen määritelmän piiriin. Virasto pitää teknologianeutraalia toimivaltuutta perusteltuna.

Sijaintitiedon hankkiminen on huomattavasti pidemmälle menevä toimivaltuus kuin nykyinen tukiasematietojen hankkiminen. Sijaintitietojen hankkimista koskevassa 5 luvun 10 a §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi poliisille oikeus sijaintitiedon hankkimiseen, jos se on tarpeen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Ehdotettu pikkeus on erityisen laaja, sillä sen käyttö on sidottu tarpeeseen välttämättömyyden sijaan. Virasto on aiemmissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että luottamuksellisen viestinnän suojaa rajoittavasti säädettäessä säännösten tulisi olla täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Jatkovalmistelussa tulisi arvioida rajoitusten välttämättömyyttä ja esittää konkreettisia perusteita laajojen toimivaltuuksien säätämiseksi. Yleiset viittaukset turvallisuusympäristön muutokseen ja vakavan rikollisuuden torjuntaan eivät ole riittäviä.

Yhdistymistietojen hankkiminen

Täydentävässä esityksessä ehdotetaan tukiasematietojen hankkimisen korvaamista yhdistymistietojen hankkimisella. Voimassa olevan poliisilain 5 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja teleosoitteista. Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitettaisiin tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista, telepäätelaitteista ja yksilöivistä tunnistuksista. Toimivaltuus laajennettaisiin kattamaan teleyritysten hallussa olevien tietojen lisäksi myös tietoyhteiskunnan palveluntarjoajien hallussa olevat sijainnin ilmaisevat tiedot. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi pakkokeinolain 10 lukuun. Virasto katsoo, että jo nykymuotoinen tukiasematietojen hankkiminen tiedonhankintakeinona kohdistuu hyvin laajaan henkilökuntaan ja se kohdistuu pääasiassa henkilöihin, joilla ei ole mitään tekemistä rikollisuuden kanssa. Tämä pätee erityisesti silloin, kun tietoja hankitaan takautuvasti pitkältä ajalta. Myös tukiasematietojen hankkimista koskevan toimivallan perustelut ovat puutteelliset. Perusteluista jää epäselväksi se, millaisiin palveluihin toimivaltuutta on tarkoitettu käytettäväksi. Jatkovalmistelussa tulee arvioida tarkemmin, mitä toimivaltuudella halutaan saavuttaa. Viimeiseksi virasto huomioi, että esityksessä ei olla arvioitu palveluntarjoajalle laajennuksesta aiheutuvia kustannuksia. Mikäli pyynnön kohteena oleville toimijoille syntyy velvoitteita tai kustannuksia, tulisi näistä säätää laissa.

Paikkatiedustelu ja tekninen kuuntelu

Alkuperäiseen hallituksen esitykseen sisältyvää pykälää ehdotetun 5b luvun mukaisista rikostiedustelukeinoista täydennettäisiin telekuuntelulla, tietojen hankkimisella telekuuntelun sijasta, televalvonnalla, yhdistymistietojen hankkimisella, sijaintitiedon hankkimisella, teknisellä kuuntelulla, teknisellä laitetarkkailulla ja osallistuvan tietolähteen käytöllä sekä poliisilain 5 luvun mukaisilla paikkatiedustelulla sekä siihen liittyvillä haltuunotolla ja jäljentämisellä. Virasto huomioi, että poliisin toimivaltuuksia puuttua kotirauhan suojaan on viime aikoina lisätty huomaavasti ja jatkovalmistelussa tulisi arvioida sitä, miltä osin tällä hetkellä vireillä olevat uudistukset vastaavat nyt esitettyjen toimivaltuuksien tarpeeseen.

Teknisen kuuntelun osalta poliisilain 5 luvun 17 §:ään ehdotetaan säädettäväksi, että poliisilla olisi oikeus rikoksen estämiseksi tekniseen kuunteluun pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä

tilassa, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Voimassa olevan poliisilain mukaan teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Kantaa on pidetty perusteltuna, sillä asuntokuuntelussa puututaan merkittävästi yksityiselämän suojaan. Voimassa olevan pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n mukaan asuntokuuntelu on nykyisellään mahdollista rikoksen selvittämiseksi. Ehdotettu uusi sääntely siirtää toimivaltuuksia ennen rikoksen tekemistä kohdentuvalle ajalle. Viraston näkemyksen mukaan perusoikeuksien suojan tulisi tällöin olla korkeampi, kuin tapahtuneen rikoksen selvittämisessä. Ehdotuksesta jää myös osittain epäselväksi uudistuksen suhde pakkokeinolakiin, jossa vastaava toimivalta on nimetty asuntokuunteluksi. Määritelmä korostaa teknisen kuuntelun ja asuntokuuntelun eroa, eikä eron häivyttämistä perustella poliisilain osalta.

Lopuksi virasto toteaa, että toimivallan laajennusta on tämänkin ehdotuksen osalta perusteltu varsin yleisluontoisilla viittauksilla muuttuneeseen toimintaympäristöön. Perustelut eivät kuitenkaan täysin vastaa siihen, minkä vuoksi asuntokuuntelu tulisi nyt sallia rikoksen selvittämiseksi, kun sen on aiemmin perustellusti katsottu kajoavan liikaa yksityiselämän suojaan. Tämän seikan konkreettinen avaaminen olisi tarpeellista.

Nurkki Mikaela
Traficom